

Probleeminventarisatie Conventionele Explosieven Cyclamenweg Bleiswijk

documentcode: 10S062-PI-01
aantal pagina's: 18 pag. (incl. bijlagen)

Documenthistorie:

Omschrijving	Datum
Definitief	16 augustus 2010
Herzien	
Concept	25 juni 2010

Opgesteld	Geaccordeerd	Gezien
Drs. L. Brama	Drs. Th.M. van den Berg	F.G.J. Barink
.....		
Historicus	Coördinator vooronderzoek	Adjunct directeur/ Sr. OCE-deskundige

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze rapportage mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur. (Artikel 16 Auteurswet 1912). Het is de opdrachtgever toegestaan voor intern gebruik kopieën te maken zonder voorafgaande toestemming van de auteur.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	4
1.1	ALGEMEEN	4
1.2	PROBLEEMSTELLING	4
1.3	DOELSTELLING	4
1.4	ONDERZOEKSGBIED	5
1.5	NADERE UITLEG VOORONDERZOEK	6
1.6	ONDERZOEKSSTRATEGIE	6
1.6.1	Onderzoeksvraag.....	6
1.6.2	Methodiek	6
1.7	VERANTWOORDING	7
2	ONDERZOEK PROBLEEMINVENTARISATIE	8
2.1	INVENTARISATIE EERDER UITGEVOERD ONDERZOEK	8
2.2	LITERATUURSTUDIE	8
2.3	ONDERZOEK SARICON COLLECTIE TWEEDE WERELDOORLOG	8
2.3.1	Luchtaanvallen en crashes van vliegtuigen	8
2.3.2	Persberichten.....	9
2.3.3	Documenten Bundesarchiv en The National Archives	10
2.4	ONDERZOEK GEMEENTEARCHIEF ROTTERDAM	10
2.5	ARCHIEFONDERZOEK NEDERLANDS INSTITUUT VOOR MILITAIRE HISTORIE	10
2.6	ARCHIEFONDERZOEK EXPLOSIEVEN OPRUIMINGS DIENST DEFENSIE	11
2.6.1	Na de oorlog gevonden munitie	11
2.6.2	Mijnenvelden.....	11
2.7	LUCHTFOTOARCHIEF WAGENINGEN UNIVERSITEIT EN TOPOGRAFISCHE DIENST	12
2.8	SAMENVATTING AANGETROFFEN FEITEN	12
2.9	LEEMTEN IN KENNIS	13
3	CONCLUSIE PROBLEEMINVENTARISATIE	14
4	BIJLAGEN	15

1 INLEIDING

1.1 ALGEMEEN

In opdracht van Grontmij heeft Saricon een vooronderzoek conventionele explosieven (hierna: *explosieven*) uitgevoerd ter plaatse van de Cyclamenweg te Bleiswijk (hierna: onderzoeksgebied). Aanleiding voor het vooronderzoek vormt toekomstige werkzaamheden op de locatie.

Het vooronderzoek is uitgevoerd conform de offerte met kenmerk: 2010-S-079 d.d. 25 maart 2010.

1.2 PROBLEEMSTELLING

Als gevolg van oorlogshandelingen in de Tweede Wereldoorlog kunnen explosieven zijn achtergebleven. Bij het spontaan aantreffen van explosieven ontstaat een verhoogd veiligheidsrisico doordat het explosief door beroering kan exploderen. Onbedoelde explosies kunnen dodelijk letsel en zware schade aan materieel en omgeving tot gevolg hebben. Tevens kan een spontane vondst resulteren in meerkosten door stagnatie van de uitvoeringswerkzaamheden.

De mogelijke aanwezigheid en gevaren van explosieven ter plaatse van het onderzoeksgebied dienen aan de hand van een vooronderzoek te worden onderzocht.

1.3 DOELSTELLING

Doel van het onderzoek is het bepalen van de kans dat zich explosieven in het onderzoeksgebied bevinden.

1.4 ONDERZOEKSGBIED

Het onderzoeksgebied is gelegen in de gemeente Lansingerland (zie figuur 1) en wordt begrensd door de provinciale weg 209, de Hyacintenweg, de Krokussenweg en de Benjamin Vermeerweg. Een gedeelte van het tracé van de HSL doorkruist het onderzoeksgebied.

Figuur 1: Begrenzing onderzoeksgebied.

1.5 NADERE UITLEG VOORONDERZOEK

Het vooronderzoek is uitgevoerd conform de eisen uit de Beoordelingsrichtlijn “opsporen van conventionele explosieven” (BRL-OCE). In de BRL-OCE is bepaald dat een vooronderzoek wordt verdeeld in een onderzoek probleeminventarisatie en een onderzoek probleemanalyse. Beide onderzoeken dienen herkenbaar te zijn in de rapportage van het vooronderzoek.

Het onderzoek probleeminventarisatie omvat het verzamelen en analyseren van (historisch) feitenmateriaal. Voor het verzamelen van feitenmateriaal worden archieven geraadpleegd, luchtfoto's geïnterpreteerd, zo mogelijk getuigen gehoord en literatuur bestudeerd. Op basis van de verzamelde feiten wordt een conclusie getrokken over de aanwezigheid van explosieven. Als wordt geconcludeerd dat er vermoedelijk geen explosieven in het onderzoeksgebied aanwezig zijn, is hiermee het vooronderzoek afgerond. Als wordt geconcludeerd dat er een gerede kans bestaat dat er explosieven in het onderzoeksgebied aanwezig zijn, wordt vervolgens een onderzoek probleemanalyse uitgevoerd.

In het onderzoek probleemanalyse worden alle relevante locatiespecifieke omstandigheden in kaart gebracht, zoals de bodemstructuur en het naoorlogs gebruik van het onderzoeksgebied. Op basis van deze informatie en de historische feiten uit het onderzoek probleeminventarisatie wordt de omvang van het explosievenprobleem bepaald in termen van de soort, hoeveelheid en verschijningsvorm van de vermoede explosieven en worden de grenzen van het van explosieven verdacht gebied vastgesteld. Op basis van een evaluatie van de risico's van mogelijk aanwezig explosief materiaal in relatie tot de uit te voeren (grond-) werkzaamheden wordt een conclusie getrokken over de noodzaak tot het opsporen en ruimen van explosieven. Het onderzoek probleemanalyse resulteert in een advies vervolgtraject.

Grontmij heeft Saricon opdracht verleend voor de probleeminventarisatie en, indien noodzakelijk, voor de probleemanalyse.

1.6 ONDERZOEKSSTRATEGIE

Het onderzoek probleeminventarisatie is uitgevoerd conform de richtlijnen uit de BRL-OCE, versie 2007-02.

1.6.1 Onderzoeksvraag

In het onderzoek is de onderstaande onderzoeksvraag gesteld:

- 1) Is er sprake van een kans dat explosieven aanwezig zijn in het onderzoeksgebied?

1.6.2 Methodiek

Bovenstaande vraag is beantwoord door historische informatie over oorlogshandelingen in het onderzoeksgebied te verzamelen en deze te interpreteren. De historische informatie is verzameld aan de hand van de onderstaande werkzaamheden:

- studie van literatuur uit de Koninklijke Bibliotheek (KB) te Den Haag;
- onderzoek Saricon collectie Tweede Wereldoorlog;
- onderzoek gemeentearchief Rotterdam;
- archiefonderzoek Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) te Den Haag;
- archiefonderzoek Explosieven Opruimings Dienst Defensie (EODD);
- archiefonderzoek luchtfotoarchief Wageningen Universiteit;

- interpretatie van luchtfoto's uit het archief van de Topografische Dienst/ Kadaster te Zwolle.

1.7 VERANTWOORDING

Het onderzoek is uitgevoerd door historicus drs. L. Brama in samenspraak met senior OCE-deskundige F.G.J. Barink.

2 ONDERZOEK PROBLEEMINVENTARISATIE

2.1 INVENTARISATIE EERDER UITGEVOERD ONDERZOEK

In 2009 heeft Saricon een explosievenonderzoek uitgevoerd in de gemeente Zoetermeer voor de aanleg van boorlijnen op het tracé Zoetermeer-Bleiswijk. Begin 2010 is door Saricon een explosievenonderzoek uitgevoerd voor de Nieuwe Driemanspolder, eveneens te Zoetermeer. De onderzoeksresultaten van deze onderzoeken zijn opgenomen in de rapporten 'Vooronderzoek Conventionele Explosieven Boorlijnen Zoetermeer- Bleiswijk' met als kenmerk 72541 d.d. 16 september 2009 en 'Vooronderzoek Conventionele Explosieven Driemanspolder Zoetermeer' met kenmerk 10S012-VO-01 d.d. 7 april 2010.

Deze explosievenonderzoeken voldoen aan de Beoordelingsrichtlijnen Opsporen Conventionele Explosieven (BRL-OCE 2007-02) in 2007. Relevante informatie uit bovengenoemde rapporten zijn gebruikt voor dit onderzoek.

2.2 LITERATUURSTUDIE

Mei 1940

Op 10 mei 1940 stortten tussen Berkel en Bleiswijk tegen een dijk aan de landscheiding (nabij het onderzoeksgebied) twee Duitse vliegtuigen neer. Nederlandse militairen die een toestel probeerden te naderen raakten in gevecht met de Duitse eenheden die zich ingegraven hadden. Uiteindelijk gaven de Duitse militairen zich over en werden ze afgevoerd naar Zoetermeer.

Bezetting

Op 20 oktober 1941 bombardeerde een Wellington Mk de omgeving van Berkel en Rodenrijs. Het gebied ten noorden van Berkel en Rodenrijs werd getroffen. Hierbij werden, onder andere, een poldergemaal en huizen aan de Noordersingel en de Meerweg getroffen. Deze locatie ligt op circa 1400 meter van het onderzoeksgebied en is derhalve niet relevant.

2.3 ONDERZOEK SARICON COLLECTIE TWEEDE WERELDOORLOG

2.3.1 Luchtaanvallen en crashes van vliegtuigen

Saricon beschikt over een omvangrijke collectie vermeldingen van luchtaanvallen op doelen en crashes van vliegtuigen in Nederland. De collectie is doorzocht op vermeldingen met een relevante locatieverwijzing. Onderzoeksresultaten zijn als volgt:

10 mei 1940	Crash van een Junker Ju 52/3 om 06.10 uur ten noordwesten van Bleiswijk in de Noordpolder (polder grenst aan onderzoeksgebied).
	Crash van een Junker Ju 52/3 om 06.10 uur ten noordwesten van Bleiswijk in de Overbuurtsepolder (nabij onderzoeksgebied).
20 oktober 1941	Bombardement door een Wellington Mk op Berkel en Rodenrijs. Getroffen werd een terrein rond het poldergemaal bij de machine-

brug en huizen aan de Noordersingel en de Meerweg (1400 meter van het onderzoeksgebied).

11 september 1942	Crash van een Wellington Mk om 00.15 uur in de Overbuurtsepolder te Bleiswijk (nabij onderzoeksgebied).
30 november 1943	Crash van een Messerschmitt Bf 109 te Bleiswijk.
4 december 1943	Crash van een Messerschmitt Bf 109 om 17.00 uur te Bleiswijk.
13 december 1943	Crash van een Spitfire Mk te Bleiswijk.
3 februari 1945	Bombardement op Bleiswijk. Getroffen werd de omgeving van de Hoefweg, de Overbuurtsepolder en de omgeving van de Kruisweg. (nabij het onderzoeksgebied).
18 maart 1945	Bombardement op Bleiswijk. Getroffen werd de Hoeflaan in de Overbuurtsepolder (nabij het onderzoeksgebied).

De Overbuurtse polder ligt in de nabijheid van het onderzoeksgebied en is derhalve niet relevant.

2.3.2 Persberichten

Saricon beschikt over een collectie explosievengerelateerde persberichten uit de periode 1982 - 2005. In dit archief zijn de volgende berichten gevonden die betrekking hebben op het onderzoeksgebied en de omgeving:

<i>Haagsche Courant</i> , d.d. 8 november 1990	‘Vliegtuigbommen blijven nog even liggen.’ Twee niet ontplofte vliegtuigbommen die op de hoek van de Westersingel en de Vogelaarstraat in Berkel diep onder de grond zitten, worden niet op korte termijn opgeruimd. [...] De EOD heeft de aanwezigheid vastgesteld van minstens één niet ontplofte bom.
<i>Rotterdams Dagblad</i> , d.d. 29 april 1999	‘Speurtocht naar bommen bij bloemenveiling Bleiswijk.’ In Bleiswijk is gisteren begonnen met het opsporen van niet ontplofte vliegtuigbommen die daar aan het einde aan het einde van de Tweede Wereldoorlog zijn afgeworpen.
<i>Rotterdams Dagblad</i> , d.d. 18 december 2000	‘Ontploffing in Bleiswijk: kleine plof in Grote Klap.’ In een bouwland ten noorden van de A12 bracht de EOD een 250 pond tot ontploffing. De bom was eerder gevonden aan de Hoefweg bij het spoor.

De locatie Hoefweg bij het spoor en de bloemenveiling liggen op respectievelijk 3,5 en 3 kilometer van het onderzoeksgebied en zijn derhalve niet relevant.

2.3.3 Documenten Bundesarchiv en The National Archives

Saricon beschikt over een collectie documenten uit het Bundesarchiv te Freiburg in Duitsland en uit de National Archives te Londen in Engeland. In de collectie documenten van de National Archives als die van het Bundesarchiv waren geen relevante documenten met betrekking tot het onderzoeksgebied aanwezig.

2.4 ONDERZOEK GEMEENTEARCHIEF ROTTERDAM

In het gemeentearchief Rotterdam is het volgende archief geraadpleegd:

- **Archief van de gemeente Bleiswijk (1811-1948), toegangsnummer 1292.**

De volgende gegevens zijn gevonden:

Inventarisnr.	Dossierreferentie	Relevante informatie
2637	<i>Brief, d.d. 12 oktober 1945, van de Burgemeester van Bleiswijk met informatie over de in Bleiswijk neergekomen geallieerde vliegtuigen en hun bemanning.</i>	Op 11 september 1942 om 00.15 uur stort een geallieerd vliegtuig neer dat geheel uitbrandt. Op 13 december 1943 om 16.45 uur stort in de Bleiswijkse polder aan de grens met Moercapele een Brits jachtvliegtuig neer.

Het geallieerde vliegtuig crasht op 11 september 1942 in de Overbuurtse polder (zie 2.3.1). De Bleiswijkse en Overbuurtse polder liggen in de nabijheid van het onderzoeksgebied en zijn niet relevant.

2.5 ARCHIEFONDERZOEK NEDERLANDS INSTITUUT VOOR MILITAIRE HISTORIE

Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) beheert collecties over de geschiedenis van de Nederlandse krijgsmacht. De volgende collecties zijn geraadpleegd:

- **Collectie 575 Duitse verdedigingswerken in Nederland en rapporten van het Bureau Inlichtingen te Londen (1940-1945).**

De volgende gegevens zijn gevonden:

Collectie 575 Duitse verdedigingswerken in Nederland en rapporten van het Bureau Inlichtingen te Londen (1940-1945).

Collectienr.	Inv.nr.	Documentreferentie	Relevante informatie
575	56	<i>Bericht J.A. 390 d.d. 22 maart 1945. Spoorweg 's-Gravenhage-Utrecht. Van kruising met spoorweg 's-Gravenhage-Rotterdam-Hofplein tot Bleiswijk, beschadigd door geallieerde vliegtuigen.</i>	De spoorbaan Den Haag Utrecht is ontworpen bij het viaduct Haag-Hofplein tot de gemeente Bleiswijk. Aanvallen werden gedaan door geallieerde vliegtuigen welke zaterdag 17 maart begonnen. Aan de spoorbaan wordt niets gerepareerd maar de Rijksweg Den Haag-Utrecht wordt steeds direct gerepareerd.

Collectienr.	Inv.nr.	Documentreferentie	Relevante informatie
	58	<i>Bericht J.A. 442 d.d. 13 april 1945. Militair transport en bezette stellingen.</i>	Langs de weg Den Haag- Utrecht en omgeving Zoetermeer en Leidschendam zijn stellingen met mitrailleurs en geschut betrokken. Eveneens zijn eenmansgaten met mitrailleurs bezet.

De rijksweg en spoorbaan liggen op ruim 3 kilometer afstand van het onderzoeksgebied.

2.6 ARCHIEFONDERZOEK EXPLOSIEVEN OPRUIMINGS DIENST DEFENSIE

2.6.1 Na de oorlog gevonden munitie

Vanaf 1945 tot 1970 hebben diverse overheidsdiensten explosieven geruimd. Deze ruiming werden voornamelijk door de Hulpverleningsdienst uitgevoerd. Deze dienst was verdeeld in regiodiensten, die ieder een eigen archief bijhielden. Deze archieven zijn nooit gecentraliseerd en niet bewaard. Sporadisch worden in andere archieven documenten gevonden waaruit blijkt dat de Hulpverleningsdienst op een locatie munitie heeft geruimd. In de tijdens dit vooronderzoek geraadpleegde archieven zijn geen documenten gevonden die het ruimen van munitie in de gemeente Bleiswijk door de Hulpverleningsdienst beschrijven.

Sinds 1970 heeft de Explosieven Opruimings Dienst Defensie (EODDEF) iedere melding van aangetroffen munitie bijgehouden. Deze meldingen zijn tot 1992 als melding opdracht en ruim rapport (MORA) en na 1992 als uitvoeringsopdracht (UO) gearcheveerd. Saricon heeft het overzicht van MORA's en UO's van de gemeente Bleiswijk en de aangrenzende gemeente Bergschenhoek opgevraagd. Op dit overzicht zijn 18 meldingen geregistreerd. Op basis van de locatiebeschrijvingen in dit overzicht zijn 2 MORA's en UO's geselecteerd en opgevraagd. Deze documentatie is bestudeerd. De onderzoeksresultaten zijn als volgt:

In en in de directe omgeving van het onderzoeksgebied zijn aangetroffen:

Nr	Datum	Ligplaats	Informatie
19802533	7 augustus 1980	Oosteindseweg 155, Bergschenhoek.	1 stuk schroot (geen munitie).
20002221	17 november 2000	Hoefweg, Bleiswijk.	1 vliegtuigbom van 250 lbs.

De locatie van de vliegtuigbom bij de Hoefweg ligt op ruim 3 kilometer van het onderzoeksgebied en is derhalve niet relevant.

2.6.2 Mijnevelden

Het EODDEF beschikt over een collectie mijneveldkaarten. In en in de omgeving van het onderzoeksgebied hebben geen mijnevelden gelegen.

2.7 LUCHTFOTOARCHIEF WAGENINGEN UNIVERSITEIT EN TOPOGRAFISCHE DIENST

Het archief van de Afdeling Speciale Collecties van de Wageningen Universiteitsbibliotheek is geraadpleegd. Dit archief bevat circa 93.000 luchtverkenningfoto's, gemaakt in opdracht van de RAF tijdens de Tweede Wereldoorlog. De volgende luchtfoto's zijn verzameld:

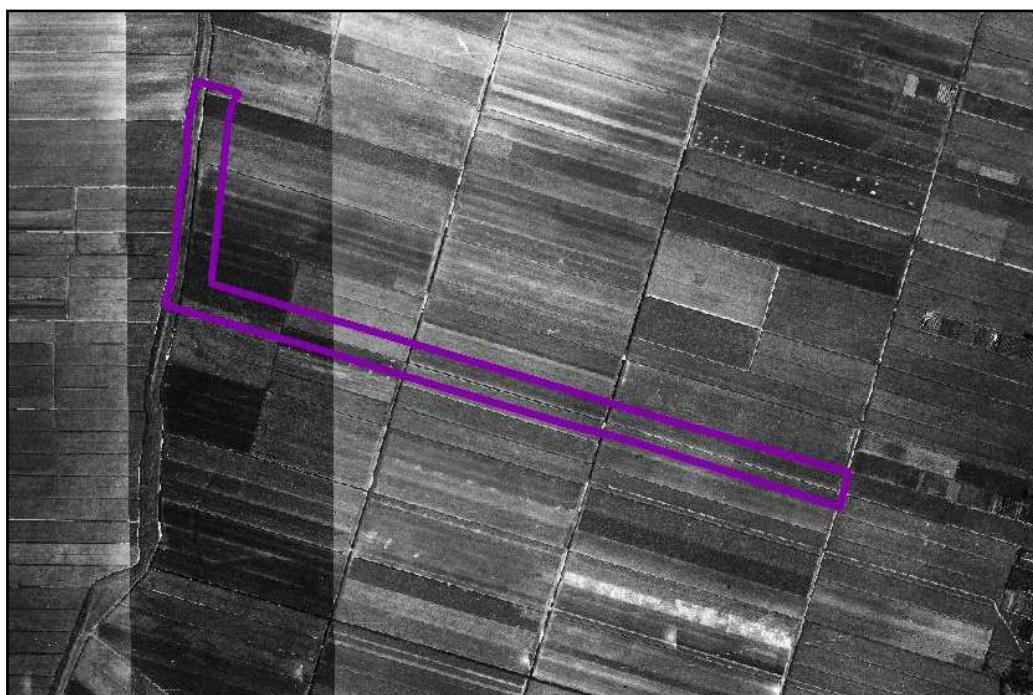
Wageningen:

Datum van opname	Vlucht	Run	Fotonummer
11 september 1944	0223	08	3152, 3153, 3154, 3155

Topografische Dienst:

Datum van opname	Sortieref.	Fotonummer
11 oktober 1944	140/1108	3933
1 maart 1945	106G/4570	4200

De luchtfoto's zijn geïnterpreteerd. Onderzoekresultaten zijn als volgt:

Figuur 2: Het onderzoeksgebied op luchtfoto's van 11 september 1944.

Op de luchtfoto's van 11 oktober 1944 en 1 maart 1945 is geen schade aan het landschap te zien als gevolg van oorlogshandelingen.

2.8 SAMENVATTING AANGETROFFEN FEITEN

Grondgevechten

In het onderzoeksgebied hebben geen grondgevechten plaatsgevonden.

Luchtaanvallen en crashes

Het onderzoeksgebied is niet gebombardeerd. De omgeving van het onderzoeksgebied is wel getroffen door bombardementen. Deze bombardementen vonden plaats op grote afstand van het onderzoeksgebied.

Militair gebruik onderzoeksgebied.

Het onderzoeksgebied is in de periode 1940-1945 niet in gebruik geweest als militair terrein.

Explosieven en mijnenvelden

In en in de directe omgeving van het onderzoeksgebied hebben geen mijnenvelden gelegen. In 2000 is op drie kilometer van het onderzoeksgebied een vliegtuigbom van 250 lbs opgegraven en veiliggesteld. Gezien de afstand is deze niet relevant voor het onderzoeksgebied.

2.9 LEEMTEN IN KENNIS

- In de Nederlandse archieven zijn geen luchtfoto's bekend van het onderzoeksgebied van de periode 1940-1943;
- Het is niet bekend of in de periode 1945-1970 explosieven zijn opgegraven en veiliggesteld.

3 CONCLUSIE PROBLEEMINVENTARISATIE

In de conclusie wordt een antwoord gegeven op de onderzoeksvraag uit paragraaf 1.6.1.

Is er sprake van een kans dat explosieven zijn achtergebleven in Cyclamenweg Bleiswijk?

In de geraadpleegde bronnen zijn **geen** aanwijzingen gevonden dat in het onderzoeksgebied Cyclamenweg te Bleiswijk oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden waarbij conventionele explosieven zijn achtergebleven in de bodem. Voor het onderzoeksgebied geldt dat er geen onderzoek probleemanalyse uitgevoerd hoeft te worden. De voorgenomen werkzaamheden kunnen in munitietechnische zin regulier plaatsvinden.

4 BIJLAGEN

Bijlage 1

Bronvermelding

Archieven

Nederlands Instituut voor Militaire Historie

- 575 Collectie Duitse verdedigingswerken in Nederland en rapporten van het Bureau Inlichtingen te Londen (1940-1945).

Gemeentearchief Rotterdam

- Archief van de gemeente Bleiswijk 1811-1948, toegangsnummer 1292.

Literatuur

- Amersfoort, H. en P. Kamphuis (red.) *Meidagen 1940. De strijd op Nederlands grondgebied* 2e herz. druk (Den Haag 2005);
- Bolleboom, L., *Op 5 mei ben ik opnieuw geboren. Een beschrijving van een aantal gebeurtenissen in Berkel en Rodenrijs gedurende de periode 1940-1945* (Berkel en Rodenrijs 1989);
- In 't Veld, J., *Voorbij de (Land)scheiding* (Bleiswijk 2007);
- Klep, Ch. en B. Schoenmaker, *De bevrijding van Nederland 1944-1945. Oorlog op de flank* ('s-Gravenhage 1995);
- Metselaar, B., *Bergschenhoek tijdens de Tweede Wereldoorlog* (Bergschenhoek 1995);
- Olree, A., (red.), *Berkel en Rodenrijs '40-'45'. Bezet en bevrijd* (Berkel en Rodenrijs 1995);
- Vermeulen, T. *Dorp in oorlog. Zoetermeer 1940-1945* (Zoetermeer 2000);
- Zwan, J. van der, *De dag dat het Manna viel* (Den Haag z.j.);
- Zwanenburg, G.J., *En nooit was het stil. Kroniek van een luchtoorlog. Deel I: Lucht-aanvallen op doelen in en om Nederland* ('s-Gravenhage 1990).

Rapporten

- Rapport 'Vooronderzoek Conventionele Explosieven Driemanspolder Zoetermeer' door Saricon met als kenmerk 10S012-VO-01 d.d. 7 april 2010;
- Rapport 'Vooronderzoek Conventionele Explosieven Boorlijnen Zoetermeer-Bleiswijk' met als kenmerk 72541 d.d. 16 september 2009.

Luchtfotoarchief Wageningen Universiteit

- Afdeling Speciale collecties

Topografische Dienst/ Kadaster

Explosieven Opruimingsdienst Defensie

- UO's gemeenten Zoetermeer en Bleiswijk.

Saricon collectie Tweede Wereldoorlog

Bijlage 2
Distributielijst

- Grontmij;
- Saricon.

Certificaten

